

DIDAKTIČKA SREDSTVA I PODSTICANJE DAROVITOSTI

Rezime: U najširem smislu likovna dela su didaktička sredstva kojim se kod posmatrača aktiviraju iskustva stvaralačke logike i doživljaja. Danas studenti i vaspitači obnavljaju iskustva i sposobnosti samopercepcije i samorefleksije analizom dečjeg likovnog stvaralaštva.

U predškolskim ustanovama deca se podstiču na likovno stvaralaštvo fotografijama, ilustracijama koje prave odrasli. Retko se izuzetni dečji radovi koriste kao didaktičko motivaciono sredstvo za drugu decu. Zašto je to tako, deo je veće neobične i nelogične situacije da već decenijama uz svo poštovanje dečjeg likovnog stvaralaštva, to stvaralaštvo u kontekstu likovnosti i estetskih dometa jeste tabu i po stručnjacima besmislica. Kada se tome doda da se 99% dečje produkcije naprosto baca, da izuzetnih radova nema, u javnim prostorijama ni u vrtićima kao usmeravajuće zapažanje, dolazimo na niži teren, koji postaje nelogičan kad shvatimo da postmoderna i moderna umetnost svoje inovacije duguju pozajmicama upravo od dece.

Živimo u doba antiugetničkog i antiestetskog postmodernog izobilja. Generacije rastu bez iskustva da je njihov um sposoban i za likovnu kontemplaciju doživljaja koji može biti i podsticaj sopstvenog stvaralaštva, odnosno kreativnih životnih odluka. Ipak, neka pomisao čini da se u dečjem stvaralaštvu redovno pojavljuje čudesna ostvarenja koja bi kao delo odraslih bila veoma respektovana.

Da li je tu razlog izopštenosti dečjeg autentičnog stvaralaštva da se zaštititi mit stvaralaštva profesionalaca, ili i dečje stvaralaštvo zajedno sa većinom istorijskih umetničkih iskustava više nije potrebno u oblikovanju psihe i duhovnosti čoveka novog doba?

Glavne reči: likovno delo, didaktičko sredstvo, stvaralački podsticaj, kreativne životne odluke, duhovnosti novog doba.

Svima su puna usta darovitosti, a istovremeno opšta klima je u uspavlivanju darovitosti, jer se podstiču talenti koji su naplativi i imaju potencijal tržišne vrednosti, dakle potencijal robe, a ne darovitosti kao iskaza slobode.

Umetnost svih vidova je u najširem smislu didaktičko sredstvo koje uz metodičku obradu oduvek služi za podsticanje darovitosti, mada, nažalost, najčešće dozirano, manipulativno, po želji kontrolisano; marševi, strasti za ratove, izvanredna arhitektura ili slikarstvo za podsticanje velikog iskustva i poslušnosti. A šta tek da se kaže za vreme društvenih prevrata revolucija i kontrarevolucija kada svi oblici umetnosti (i kad se nije to znalo) postaju deo gitacije podsticanja darovitosti svih vrsta nauke, kulture društvenog organizovanja privređivanja i slično?

Umetnička dela su najproverenije didaktičko sredstvo kroz istoriju, a odsustvo generičke vrednosne umetnosti i totalitarizam posmoderne umetničke zabave nisu samo duh vremena već pre iskaz namera prema vremenu i prema ljudima. Odsustvo podsticanja strasti duha obnove i snalaženja ne samo odraslih nego i u školskom sistemu sve do predškolskog nivoa kao pravog paradoksa govori

o alarmantnom odsustvu umetničkog stimulatavnog iskustva koje obnavlja osećaj nade i pripadanja na društvenoj sceni.

Društvena kriza zbog ekonomskih nedaća lako se rešava kad se aktiviraju svi stvaralački potencijali pojedinca, koji kao moć tog istog pojedinca oduvek obnavljaju iskustvo doživljaja umetnosti.

Postmoderna uspravanka kod nas nije tek kulturološki fenomen, njeno pogubno dejstvo i efikasnost u proizvodnji i održavanju beznađa – sve je samo nije slučajno.

U tom kontekstu diskusija o potencijalima didaktičkih sredstava, volunjaristički žal za aktivacijama svekolike darovitosti, tek su puki licemerni vodiljski tragikomični diskurs odvažavanja simulakruma i slobode.

Pitanje darovitosti nije akademsko pitanje, pitanje odsustva darovitosti nije humanističko pitanje, ali je bahato političko pitanje jer odsustvo svekolike darovitosti svakakvoj politici daje određene ruke. Svaka generacija otkriva slobodu prepoznatu kroz iskustvo umetnosti. Naravno, svaka generacija nije u moranju ili prilici da to ostvari. U starom Egiptu postmoderna je trajala nekoliko milenijuma koliko i privilegije jednom za svagda formiranih privilegija.

Umetnost cveta kao u renesansi, i lako se rasplamsa strast osećaja mogućnosti ostvarenja ljudske slobode kao duhovnog bića.

Kako se desilo da to iskustvo bude poslednjih par decenija proglašeno anahronim, prevaziđenim kao da su duhovne sposobnosti, kojih čovek u sebi biva svestan tek kroz iskustvo umetnosti kao didaktičkog sredstva oblikovanog od strane darovitih ljudi (koji se oduvek i stalno pitaju i daju odgovor da svojim umetničkim stvaralaštvom dele sopstvenu darovitost) i kao kodirani plamen aktiviranja darovitosti od strane one ogromne većine (od koje društvo ne očekuje darovitost već rad i poslušnost), a oni ipak mogu dostići nepraktično, društveno nepotrebno iskustvo darovitosti kao individualnog ličnog ispunjenja?

U tom kontekstu pred našim očima ali daleko od naše pažnje i srca odvija se jedan neverovatni stvaralački život u dometu predškolske dece. I najmanja deca u svojim počecima crtanja i slikanja spontano dostižu visoke domete nekakve organizacije svojih dela za koja bismo, da su autori odrasli, rekli da su umetničkog dometa. Ovako analiza dečjeg rada sa slobodnim pravom kojim danas maše postmoderna i u kategorijama od stručnjaka svesno je ignorisana i svi zatvaraju oči pred tom obnovljivom plimom, gde bi pažljivo i češće posmatrali dečje radove.

Estetske domete izuzetno delujuće snage ostvaruje spontano izvestan procenat dece, otprilike 5%, ali paradoksalno – skoro svako dete uz odgovarajuću motivisanost može dostići spontanu likovnost, a profesionalce blazirane rutinom i da šokira. Dečji likovni radovi sporadično se pokazuju na neinventivan način koji ne drži i ne pobuđuje radoznalost, pažnju, pa i više se posmatraju kao nevažne dečje vežbice tek onako uzgred, a deca nas daruju sopstvenom darovitošću tako velikom i sjajnom danas, u doba odsustva likovnosti u galerijama i muzejima. Ako su savremene galerije prepune dela koje sve više liče na dela predškolske dece, jedino im autoritet daju stručna mišljenja kritičara i obrazovanja autora; kad to isto vidimo kod dece – banalno je.

Najveći deo i najbolje dečije produkcije mogli bi tako lekovito da deluju u našim sve banalnijim prostorima, didaktičkim, vizuelnim tamnicama aspiratorima duha.

U jednom skoro objavljenom članku Noam Čomski govori reči o globalnom fenomenu siromašenja ljudi i konstatuje da je bilo mnogo gorih vremena, ali da su ljudi posedovali nadu. Danas upravo tog gnezda, strasti slobode nema, prazno je ili su u njemu svračija jaja postmoderne zabave. A nadu i strast mogu pokrenuti i dečji radovi.

Rad sa predškolskom decom teži da se približi nekom humanom idealu; od dece se ne traži ništa, sem da se razviju uz malu radost. Vaspitači se obučavaju da koriste svekoliko umetničko iskustvo muzike, poezije, likovnog izražavanja, kako bi deca bila podsticana da iskazuju i memorišu sopstvenu najrazličitiju darovitost.

Kako to nedvosmisleno iskustvo korišćenja najrazličitijih didaktičkih sredstava za podsticanje darovitosti naglo nestaje i pretvara se u svoju suprotnost ili nasilno učenje, vaspitanje sa sve manjom zainteresovanošću za dečje darovitosti osim društveno ekskluzivnim, onim na kojima se može zaraditi?

Na Visokoj školi strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov” u Vršcu studenti prave postere sa dečjim radovima, koji su praćeni tekstovima stručnih zapažanja sa elementima estetske procene; time osvajaju iskustva samopercepcije i samorefleksije.

Dečji radovi sami po sebi ne deluju i vezuju našu pažnju. Podsetimo se da sumnjivo lično iskustvo ljudi, kad posmatraju moderna i posmoderna ostvarenja, autoritarno podržavaju beskrajni tekstovi koji nas uveravaju da ne verujemo sebi i svom duhu već autoritetu njihove pozicije.

Jasni komentari uz dečje crteže roditeljima i drugim vaspitačima omogućava da slabašne nagoveštaje njihovih osećaja lakše prepoznaju u kontekstu osvojenih pojmova, znanja koja sadrže. Sa ovim tekstovima dečji radovi postaju jasna metodički obrađena artikulirana didaktička sredstva koja u odsustvu likovnih iskustava postaju ona prva kap iz slavine kojom ćemo utoliti žeđ sopstvene teskobne neuspešnosti.

Likovno iskustvo kao medijski vezano za iskustvo stvaralačke logike viđenog postaje mentalni obrazac, transfer koji kao mapa novootkrivene sposobnosti može ohrabriti na druge mentalne napore. Umetnost ne menja ljude i društvo, ali im pomaže da kad odluče da se menjaju i opstanu na tom putu. Ne idu ljudi u galerije da vide slike već da uz pomoć slika ponovo vide delove svojih mentalnih funkcija, za koje često nisu ni znali da ih poseduju.

Fantastično je to što dečji likovni radovi u kontekstu savremenog modernog i postmodernog iskustva deluju prihvatljivo i kao tvorevina procesa, redukovanja likovnih struktura koje se mogu nazvati i procesom regresije u formalnom smislu i, nažalost, u karakteru likovnosti.

Analizirajući dečje likovne radove kao kolekcije vrhunskih besplatnih bisera, analiziram sebe; promišljanjem sebe, svojih vrednosnih sudova i dometa senzibiliteta i time nehotice pokrećemo stvaralačku intuiciju pružanja otpora stereotipima i rutini bespomoćnosti.

Naravno, analiza dečjeg stvaralaštva nije iskustvo koje prenosimo na decu, već je namenjena odraslima da se podsete sopstvenih ranijih darovitosti kad su bili deca koju treba da aktiviraju danas, ili da se bar trude da bi bar neko društveno urušavanje prestalo da se kristališe i kao urušavanje pojedinaca. Društvo će još dugo imati problema ali pojedinac može da raste.

Kriza rata, razgoltila je i vulgarizovala stereotip ličnosti pojedinaca koji u posedovanju stvari i novca (kao posedovanje tuđeg rada i dobra) svoju slobodu doživljava kroz moć da makar nakratko, unajmljujući druge ljude, njih dovodi u status roba.

Ta nezrelost je tema o kojoj se čuti i koja svakog pojedinca pretvara u sarkofag u kome njegov konformizam sahranjuje beskraj lančane darovitosti.

Taj civilizacijski obrazac danas oseća opšte nemoći i depresije, pokazuje se kao pogrešan ili bar nedovoljan, ne poseže se za dopunom – da identitet čoveka nije samo njegova društveno formirana ličnost već mnogo više duhovni okean, koji tek zapljusne noge kad sebe častimo iskustvom umetnosti.

Paradoksalno je danas iskustvo postmoderne umetnosti – čine duhovno anemičnim, a uvek formalno slični likovima dece pažljivo izabrani sa likovnim kvalitetima mogu uraditi suprotno. Darovitost i iskustvo stvaralaštva ma koje vrste verovatno su svojstveni svakom čoveku, jedino postoje darovitosti koje su tražene i bitne kao robe i bezbroj onih darovitosti koje postaju nevažne za zajednicu, a veoma bitne za upotpunjenje pojedinaca.

Iskustvo stvaralaštva ma koje vrste darovitosti često je tako snažno iznenadno hirovito da nam se čini da je to dar nekog sa strane, da nije deo našeg bića, već poklon koji ukazuje na darodavce.

Postoje metode podsticanja darovitosti: iskustvo, vere etičke stimulacije ili materijalna ambicija ili dramatično životne situacije i umetnička iskustva. Sve metode kontrolisane emisije darovitosti imaju i konkretna didaktička sredstva. Najočitiija čudesna didaktička sredstva su umetnička dela, kao mediji i njihova još uvek nejasna struktura koja izaziva skok u posebno stanje iskustva stvaralaštva drugog uočavanjem tog iskustva kod sebe. Epski stresni izazovi stimulirani aktiviranjem darovitosti hiroviti su, neprijatni i nekontrolisani.

Umetnička iskustva su čulna didaktička sredstva koja stimulacijom čula i manipulacijom analitičkog iskustva stvaraju iskustvo stvaralaštva; predvorje su kao hemijska samostimulacija daleko organizovanije od zloupotreba i samo nasilje uvode nas u predvorje darovitosti verskog iskustva koje bismo sa iskustvom znanja današnje fizike mogli opisati kao magija kvantnih informacija. To su često nepraktična i potpuno lična iskustva darovitosti koje ne daju rezultate zbog kojih i postoji potreba za ovakvim tekstovima, a to je očajnička potreba kontrolisanja i pragmatizma darova darovitosti.

Postojanje didaktičkih konkretnih sredstava umetnosti najveći su predvidljiv i funkcionalan izum čovečanstva kreativne samostimulacije, pa je zapanjujuće koliko toga ima malo u procesu obrazovanja i života samog.

Umetnost ne menja životne probleme, ali pomaže onima koji žele da se promene da opstanu u naporima. Ne idu ljudi u galerije da vide slike već uz pomoć

slika kao skenera da vide delove svojih duhovnosti u akciji u manifestacijama koje retko dostižemo.

Pa kad je to tako, zašto su udžbenici tako loši, grafički, tako poetski neinventivno napisani, zašto su tako časovi tako slabo i negativno režirani bez organizacije muzičke podloge bez truda da sticanje znanja postane avantura, iskustvo sličnog nabora kakav je postojao kad je sve to bilo otkrivao za sve nas neki darovit pojedinac?

Možemo slikovito zamisliti da je zajednica strukture od lego kockica, a svaki čovek je neophodan jedinstven elemenat. Nepotrebnost čoveka čini duboko nesretnim i kad to ne ume da definiše, kao iskustvo nerealizovanost svoje najčešće prevaziđene darovitosti ili bar neuklopiva tržišna darovitost nije karikatura jednog profila, ona mutira prilagođava se i to najbolje kroz i sa umetničkim iskustvom, pa im zato umetnost sa promenama toka društva kopa novo korito. Problem darovitosti je što je suštinski demokratska, hirovita, nepredvidljiva, a oni jedino mogu da je plate, traže sigurnost, monopol, kontrolu; poslušnost i harmonija te dve sile skoro je nemoguća.

Treba se podsetiti da stalno osavremenjavanje umetnosti, u stvari, umetnički pripitomljava demonske sile, izazove, razvoja i novotarija, omogućava ljudima suštinsko prilagođavanje i ovladavanje sopstvenim sposobnostima uvek različitim kontekstima savremenosti. Danas ono što se naziva umetnost ili postmoderna odrodila se od te društvene funkcije, pa umesto držanja dizgina, zveri budućnosti i smirivanja čini da generacije ljudi postaju sve bespomoćnije, bukvalno duhovno razoružane.

Ljudski kreativni potencijal hvatanja koraka sa promenama sadašnjosti odnosno parmanentno osavremeljivanje sopstvenih sposobnosti danas bukvalno ne postoji jer umetnost se bavi proizvodnjom zabluda, onemogućavanje upravo te generičke funkcije koju umetnost ima u humanim, herojskim i suštinskim demokratskim prevratnim vremenima. Današnja umetnost umesto da budi – uspavljuje, trasira duhovnost poslušnika, a plaćamo je kao da nam donosi korist umesto inteligentno kamuflirane štetnosti.

Tu pred našim očima umetnost se stalno regeneriše u svome najboljem izdanju, kao samopročišćavajuća reka kroz dečje stvaralaštvo, koje se najbolje evidentira kroz likovno izražavanje, jer za druge suptilne iskaze dečjeg stvaralaštva naš arogantno intelekt jednostavno nema vremena.

Dečji likovni razvoj sem tehničke intelektualne dimenzije spontano nas daruje i suštinskim dometima sveže likovnosti koja se ne javlja slučajno, ali je zapanjujuće da, iako smo već dovoljno očajni, još uvek ne prepoznavamo deo odgovora na naše molitve u njoj.

Literatura:

- Vasić, P. (1988): *Uvod u likovne umetnosti*. Beograd: Univerzitet umetnosti.
- Gojkov, G., Grandić, R., Milutinović, J., Negru, A., Paser, V., Peklaj, C., Puklek – Levpušček, M., Stojanović, A., (2008): *Kompetencije učitelja i vaspitača*, Vršac
- Gojkov, G., Stojanović, A.,(2011): *Participativna epistemologija u didaktici*, Vršac.

- Divljan, S. (2000): *Podsticanje lokovnog stvaralaštva učenika*. Učiteljski fakultet, Jagodina.
- Kamenov, E.,(1989): *Intelektualno vaspitanje kroz igru*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Tomislav Suhecki

Preschool Teacher Training College “Mihailo Palov”

Vrsac

DIDACTIC MEANS AND ENCOURAGING GIFTEDNESS

In the widest sense visual art is a didactic means which activates in the viewer experience of creative logic and encounters. Today students, preschool teachers, revise experiences and abilities of self-perception and self-efficiency through the analysis of child art creativeness.

In preschool institutions children are encouraged to make visual art through photographs or illustrations which adults make. Rarely are exquisite child works used as a didactic motivational means for other children. The reason this is so, is part of an already unusual and illogical situation in which for decades, with all due respect towards child visual art creative work, this creative work in the domain of artistic and aesthetic reach is a taboo and according to critics nonsense. When we add to this the fact that 99% of child work is thrown away, that exceptional works do not exist in public institutions nor in preschool institutions as a guiding observation, come to the lowest terrain, which becomes illogical when we realize that postmodernist and modernist art owe their innovation to borrowings from children.

We are living in an age of anti-artistic and anti-aesthetic postmodernism. Generations are growing up without experiencing that their mind is capable for visual art competency, an experience which could be encouraging for creative work, i.e. creative life decisions. However, child creative work produces enchanting works which would as adult works be highly respected.

Can the reason for this generalization of child authentic creative work an attempt to protect the myth of professional creative work or is child creative work together with most historical artistic experiences unnecessary in the shaping of the psyche and spirituality of the people in the new age.

Keywords: visual art work, didactic means, creative encouragement, creative life decisions, spirituality of the new age.

